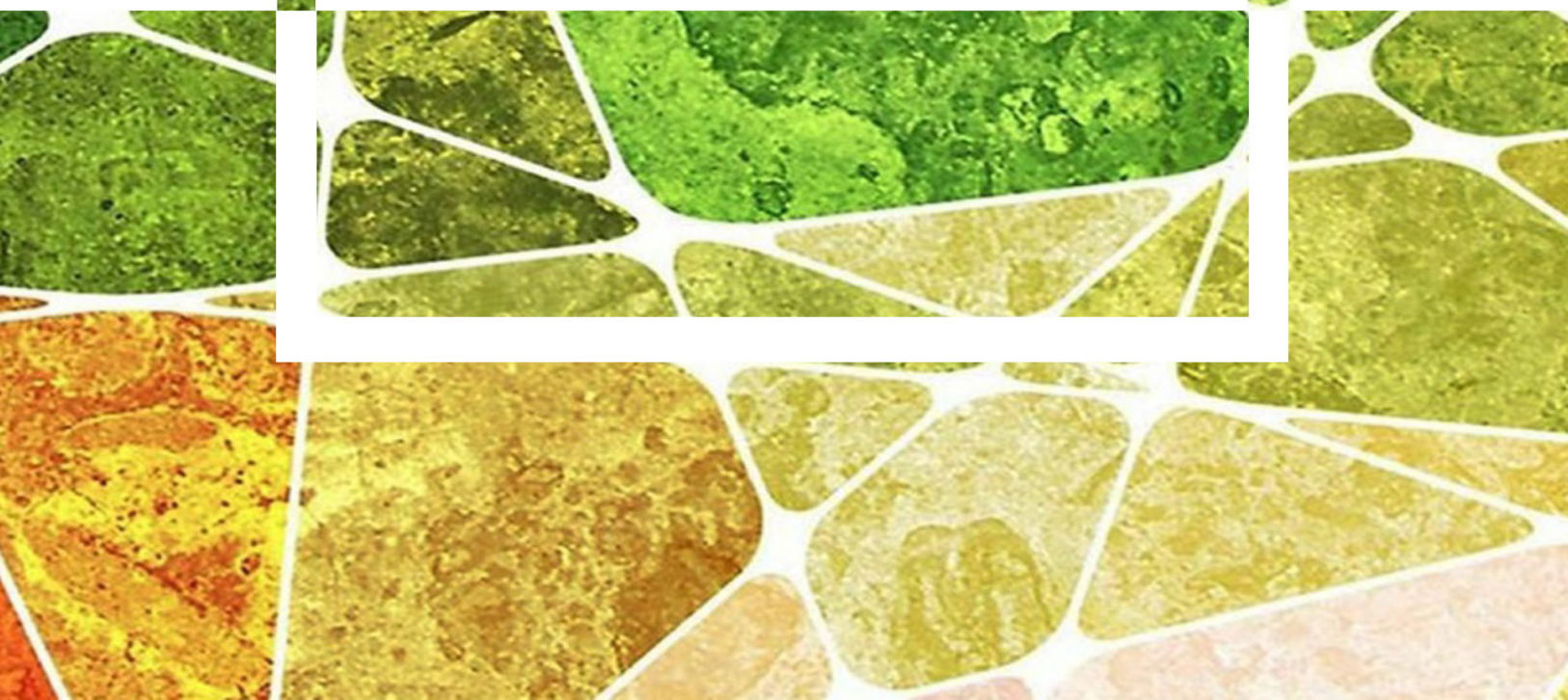

Проектно-технологічний підхід у впровадженні інформаційно-освітньої протиалкогольної програми “Сімейна розмова” для учнів 7-8 класів

ЗМІСТ

Панок В.Г. Передмова	1
Луценко Ю.А. Історія впровадження інформаційно-освітньої проти-алкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів: від пілотування до всеукраїнського рівня	2
Острова В.Д. Проектно-технологічний підхід впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів на всеукраїнському рівні	6
Кращий досвід впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів на регіональному рівні	8
Дніпропетровська область	8
Донецька область	10
Житомирська область	12
Запорізька область	14
Івано-Франківська область	16
Кіровоградська область	18
Львівська область	20
Миколаївська область	22
Харківська область	24
Херсонська область	26
Черкаська область	28
Чернівецька область	30
Чернігівська область	32
місто Київ	34
Супервізійна підтримка тренерів інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «сімейна розмова» для учнів 7-8 класів	36

Шановні педагоги, психологи, класні керівники!

На сторінках цього видання Ви знайдете кращий досвід впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова». Вказана програма була розроблена науковцями Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України разом з фахівцями Всеукраїнської наркологічної асоціації у 2010 році і пройшла етап пілотування у 2011-2013 роках на базі навчальних закладів окремих областей. Натепер Програма впроваджується на базі навчальних закладів 13 областей і міста Києва. Програма побудована на основі проектно-технологічного підходу, що передбачає наявність структурованих етапів: навчання тренерів, підготовку і надання методичного інструментарію, моніторингу ходу виконання і оцінки ефективності впровадження, супервізійної підтримки тренерів, підготовки звіту і рекомендацій.

Зрозуміло, що впровадження було б не можливим без належної організаційної підтримки зі сторони обласних, районних, міських органів управління освіти, керівництва обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти педагогічних працівників.

З року в рік кількість учнів 7-8 класів, котрі брали участь в програмі, різниться. І це залежить від низки факторів. Однак, в 2016-2017 році участь в програмі взяло 16 305 учнів 7 – 8 класів, що вказує на її життєспроможність та ефективність. Інноваційною особливістю Програми є залучення батьків до спільної роботи з дітьми вдома при заповненні «Сімейного щоденника». Саме тому, серед позитивних відгуків батьків найчастіше зустрічаємо: «Програма наблизила нас до дітей, покращила клімат в сім'ї, призвела до збільшення часу, який ми проводимо разом».

Уклінно дякуємо Вам за творчість і натхнення у впровадженні Програми. Віримо, що розповсюдження даного інформаційного буклету призведе до розширення географії впровадження проекту, доручення нових навчальних закладів, поповнення тренерської мережі. І, головне – збереженню і зміцненню фізичного і психічного здоров'я підростаючого покоління нашої країни.

*З повагою,
директор Українського науково-методичного
центру практичної психології і соціальної
роботи НАПН України
В.Г. Панок*

ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОЇ ПРОТИАЛКОГОЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «СІМЕЙНА РОЗМОВА» ДЛЯ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ: ВІД ПІЛОТУВАННЯ ДО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РІВНЯ

Протягом 2010 – 2017 років в Україні впроваджується інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів.

УНМЦ практичної психології і соціальної роботи спільно з Міністерством освіти і науки України створено нормативну базу для впровадження програми. Так, питання впровадження програми внесено окремим пунктом в наказ МОН України «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року» від 06.08.2013 р. №1106, лист МОН України від 30.09.2016 № 1/9-515 «Про проведення інформаційно-освітньої роботи щодо запобігання поширенню тютюнокуріння, наркоманії та вживання алкогольних напоїв серед дітей, учнівської та студентської молоді».

Вагомим здобутком у даному напрямі стало внесення програми в Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 590-р «Про затвердження плану заходів з виконання у 2016 році Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року», який діє і до сьогодні. З метою підвищення ефективності у впровадженні програми національним координатором готуються інформаційні листи, забезпечується супервізійна підтримка обласних координаторів.

Ключовою метою проекту є підвищення рівня поінформованості підлітків про шкоду вживання алкоголю, а також популяризація здорового способу життя за допомогою використання інноваційних методів і моделей роботи при тісній взаємодії практичних психологів, педагогів, батьків і дітей у форматі тренінгів.

Завдання програми не просто дати батькам знання про шкоду алкоголю для дітей. Програма спрямована на формування певного типу поведінки, підвищення культури сімейних відносин і духовно-моральних цінностей.

Дана версія програми розроблена співробітниками Українського науково-медичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України та Всеукраїнської наркологічної асоціації.

Впровадження програми «Сімейна розмова» відбувалося поетапно. Зокрема, перший етап стартував у 2010 році, під час якого провідними вітчизняними вченими, психологами, наркологами було розроблено власне зміст програми, який включав систему тренінгів, рольових ігор, навчальних семінарів та методичних рекомендацій для учнів та їхніх батьків.

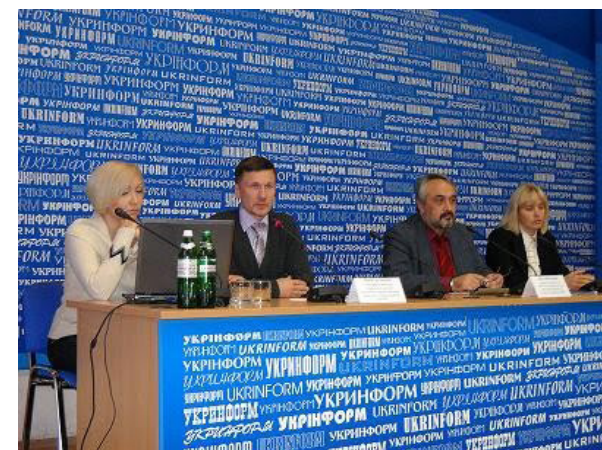
Другим етапом став всеукраїнський семінар для 250-ти шкільних психологів, який з 8 по 10 лютого 2011 року проходив у Києві. Протягом трьох днів під керівництвом досвідчених тренерів учасники опановували новою методологією і вдосконалювали навички спілкування з дітьми, їх батьками на тему попередження вживання алкоголю. Після цього учасники програми розпочали впровадження програми на базі своїх початкових закладів.

Третім етапом став семінар в Алушті, який проходив 28 листопада і 2 грудня 2011 року. У кримському етапі проекту взяли участь 83 представники навчальних закладів півострова. Впровадження програми було підтримано керівництвом Міністерства освіти і науки АР Крим.

У наступному році до впровадження програми було долучено ще 6 областей та місто Київ.

Географія програми по роках виглядає наступним чином:

- 2010-2012 роки: Автономна Республіка Крим, Запорізька, Донецька, Харківська, Львівська, Чернігівська, Миколаївська області та м. Київ;
- 2013-2014 н.р.: Івано-Франківська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Чернівецька області;
- 2014-2015 н.р.: Черкаська область;

- 2016-2017 н.р.: Житомирська і Херсонська області.

З метою забезпечення додаткового ефекту від реалізації програми було випущено ряд брошур з назвами: «Як розмовляти зі своїми дітьми про алкоголь?» та «Запрошуємо до діалогу», що поширювалися в загальноосвітніх навчальних закладах.

Загальний обсяг охоплення аудиторії в процесі реалізації програми «Сімейна розмова» різнився рік від року і залежав перш за все від рішення органів освіти обласного, місцевого рівнів, методичного забезпечення, політики в освіті, кадрового

забезпечення. Максимальна кількість учнів, які були залучені в програму протягом одного навчального року склала 35 000 учнів з Донецької, Запорізької, Львівської, Миколаївської, Харківської, Чернігівської, Київської областей, а також АР Крим (2014 рік). В 2015-2016 навчальному році участь в програмі взяли близько 26 000 учнів, в 2016-2017 - 16 305 учня.

Популяризація програми відбувається як на всеукраїнському, так і регіональних рівнях. 11 жовтня 2011р. в УКРІНФОРМі відбулась прес-конференція «Проблеми та шляхи попередження дитячого алкоголізму в Україні». На той час завершилось пілотування програми на базі 188 шкіл Києва, Львова, Чернігова, Харкова, Миколаєва, Донецької і Запорізької областей.

Практичні психологи, соціальні педагоги – тренери за програмою, щороку отримують повний пакет методичних матеріалів, які включають: методичний посібник для тренера, «Сімейний щоденник для сімейної розмови», анкети вхідного\вихідного опитування учнів, інформаційне повідомлення для батьків, презентаційні матеріали для проведення інформаційної кампанії.

У даному навчальному році до впровадження програми було залучено педагогічних працівників Житомирської і Херсонської областей. Водночас зросла і кількість учнів, батьків – учасників програми. Для старту програми у вказаних областях було проведено триденні навчальні тренінг-семінари, під час яких майбутні тренери оволодівали практичними навичками проведення занять, зустрічей з батьками, презентаційних заходів для адміністрації навчальних закладів.

В квітні-травні 2017 року національними тренерами Наталією Сосновенко, Вікторією Островою, Юрієм Луценко здійснено моніторингові візити в Херсонську, Житомирську, Миколаївську, Львівську, Чернігівську області та м. Київ. Під час візитів відбулися підсумкові конференції, зустрічі з практичними психологами, соціальними педагогами, котрі впроваджують програму, презентації кращого інноваційного досвіду по впровадженню занять для учнів.

В 2017 році Українським НМЦ практичної психології соціальної роботи ініційовано проведення фестивалю кращих практик в рамках всеукраїнської конференції «Результати впровадження інформаційно-освітньої протиакогальної програми «Сімейна розмова» в контексті формування здоров'язберігаючих компетенцій в учнів 7-8 класів» на базі Миколаївської області.

За результатами впровадження програми протягом семи років, результатами опи-

тування педагогічних працівників, батьків і власне учнів, програма «Сімейна розмова» є ефективною, актуальною, цікавою за змістом і сприяє поглибленню знань підлітків про шкідливість впливу алкоголю на організм людини, зміні ставлення до алкоголю та його наслідків.

В результаті впровадження програми спостерігається полегшення інтеграції внутрішньо переміщених учнів в учнівські колективи. Хоча теми програми не стосуються питань війни, працюючи спільно діти вчаться ефективно взаємодіяти, шукати спільні рішення, досягати згоди, упереджувати конфлікти.

Впровадження програми сприяла формуванню позитивного мікроклімату в середині сім'ї, через виконання спільних завдань, підвищенні активності батьків тощо.

Протягом всіх років впровадження програми простежується чітка тенденція щодо зниження кількості учнів, котрі не мали власної думки та визначеної позиції щодо різних аспектів вживання і шкідливості алкоголю. З огляду на психологічні вікові особливості цільової аудиторії проекту (експериментування з різними типами поведінки, цікавість до нового, вплив однолітків на реальну поведінку і формування ставлення до алкоголю) така тенденція вказує на високу ефективність програми і зменшує ймовірність ризикованої поведінки підлітків.

Програма відзначена відомчими нагородами МОН України, НАПН України: дипломи переможця виставки «Освіта України» і золота медаль в номінації «Інноватика у сучасній освіті».

Ю. А. Луценко, координатор проекту

ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОЇ ПРОТИАЛКОГОЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «СІМЕЙНА РОЗМОВА» ДЛЯ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ НА ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ РІВНІ

Важливою складовою частиною запровадження проектно-технологічного підходу у діяльності психологічної служби є оцінка ефективності проекту, що дозволяє визначити зміни у свідомості, настановах та поведінці цільової групи, тобто, соціальний ефект проекту.

З 2010 року у впровадженні інформаційно-протиалкогольної програми для підлітків «Сімейна розмова» застосовується розроблений фахівцями Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи моніторинг ефективності програми: проводиться опитування учнів перед початком проведення програми та після занять. Анкета складається із трьох блоків: I блок – знання учнів про різні аспекти вживання (невживання) алкоголю, його вплив на організм, соціальні стосунки, адміністративну і кримінальну відповідальність, яка при цьому настає (10 запитань); II блок – ставлення, відношення, переконання учнів щодо практики вживання алкогольних напоїв (5 запитань); III блок – реальна поведінка (рефлексія) (5 запитань). Дані, отримані в ході моніторингу, обраховуються, співставляються та аналізуються як на рівні області, так і на всеукраїнському рівні. На основі результатів щорічних моніторингів здійснюється вдосконалення змісту програми та методичних рекомендацій щодо її впровадження.

У 2016-2017 навчальному році у програмі взяли участь 16305 учнів 7-8 класів з 13 регіонів України: Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Харківської, Херсонської, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей: 8071 хлопчиків, 8234 дівчаток, 9811 з яких мешкає в містах, а 6494 у селах та селищах.

Констатовано зниження кількості учнів, котрі не мали власної думки та визначеної позиції щодо різних аспектів вживання і шкідливості алкоголю - до 15,82% опитаних. З огляду на психологічні вікові особливості цільової аудиторії проекту (експериментування з різними типами поведінки, цікавість до нового, вплив однолітків на реальну поведінку і формування ставлення до алкоголю) така тенденція вказує на високу ефективність програми і зменшує ймовірність ризикованої поведінки підлітків. Так, на

Чи вживають друзі алкогольні напої
(вхідне анкетування)
у %

Чи вживають друзі алкогольні напої
(вихідне анкетування)
у %

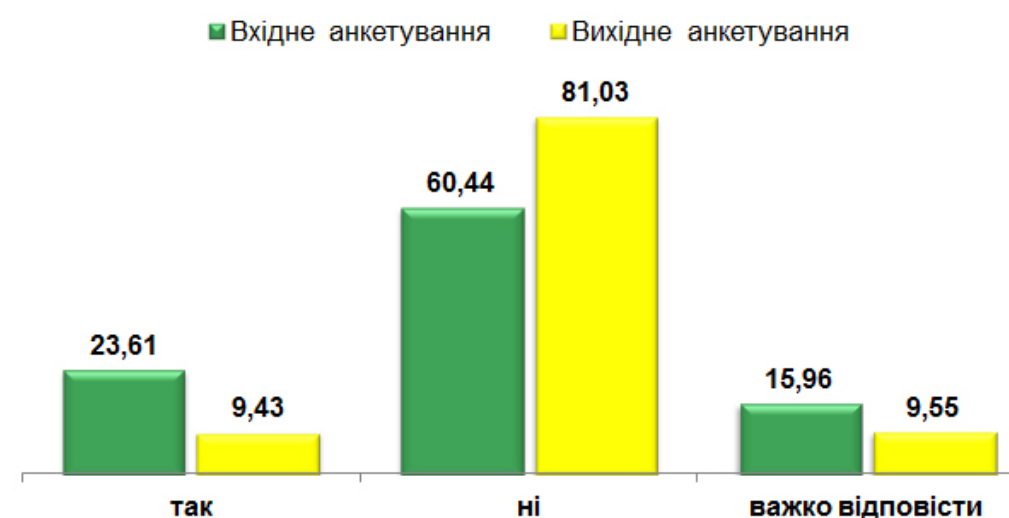
40,37% збільшилася кількість учнів, які усвідомили, що вживання алкогольних напоїв змінює їх власну поведінку, що може призвести до проблем. Зважене рішення не вживати алкоголь зовсім під час проведення програми прийняли 12,37% учасників, а загальний показник по цьому питанню склав 97,3%.

Водночас зросла кількість учнів, які поглибили власні знання щодо вікових аспектів формування алкогольної залежності: відсоток респондентів, що усвідомили можливість виникнення адитивної алкогольної поведінки у підлітків збільшився на 22,41% і становить 86,41%.

У питаннях про ставлення до алкоголю як засобу зняття стресу або засобу полегшення спілкування у незнайомій компанії, можливості придбання алкогольних напоїв, виявилась стійка тенденція до відмови від таких можливостей. Абсолютні значення від 79,86 до 91,89 %, збільшення від 13,02% до 25,73%. Ці дані свідчать про позитивні тенденції у зміні ставлення підлітків до вживання алкогольних напоїв, що є основною метою програми.

Результатом упровадження програми є уточнення отриманої раніше інформації, збільшення кількості обізнаних дітей, поглиблення учнями окремих аспектів своїх знань, а також сформованість настанов щодо здорового способу життя та реальні зміни у ставленні до вживання алкоголю і власній поведінці.

Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується (у %)

В.Д. Острова

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

Впровадження програми в **ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ** розпочато в 2013 р. за наказом УОІН від 01.11.2013 р. № 407 «Про впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова у м. Дніпродзержинську» (зараз м. Кам'янське). На початку було залучено 11 загальноосвітніх закладів (учні 7-8 класів). **Загальна кількість учасників становила: учнів – 244, батьків - 86 осіб.**

З метою належної організації впровадження було визначено координатора програми від міста (методист з психологічної служби), членів моніторингової команди (Центру «Сузір'я»).

25-26 листопада 2013р. на базі Центру «Сузір'я» було проведено навчальний тренінг для педагогічних працівників закладів, які надали заявку на долучення до програми. За результатами ще 13 педагогів отримали сертифікати на здійснення діяльності. Учасники тренінгу провели просвітницьку роботу серед педагогічних працівників, батьківської громадськості щодо роз'яснення змісту програми, мети та шляхів реалізації. Кожен заклад, який приймає участь у реалізації зазначеної програми, забезпечено методичними матеріалами у повному обсязі.

В 2013-2014 н. р. реалізація практичних занять з учнями та їх батьками здійснювалась на «годинах психолога», виховних годинах, батьківських зборах.

В 2014-2015 н.р. впровадження програми здійснювалось на факультативах в 6 закладах через брак коштів на оплату педагогів.

17.10.2014 р. у місті відбувся обласний науково-практичний семінар «Створення здоров'язберігаючого освітнього простору, як базовий фундамент розвитку успішного навчання та благополуччя підростаючого покоління». На вказаному заході методист з психологічної служби виступила з темою: «Уніфіковане цілісне навчання учнів та їх батьків з профілактики залежності», а саме про результати впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми для дітей та учнівської молоді «Сімейна розмова» в місті. Практичний психолог Центру «Сузір'я» представила учасникам практичні елементи програми «Сімейна розмова» - заняття з батьками та учнями 7-го класу.

В 2014-2015 н.р. результати впровадження програми були представлені на міських педагогічних семінарах «Навчання здоровому способу життя як компонент комплексної програми здоров'я».

На міській конференції (2015) з питань взаємодії адміністрації закладу та фахівців психологічної служби були представлені результати впровадження «Сімейної розмови». Матеріали з впровадження програми були передані для висвітлення у періодичному фаховому виданні та місцевій пресі. Питання щодо впровадження програми «Сімейна розмова» у місті розглядався на Раді з освіти у 2015 р.

В закладах проводяться тижні «Скажемо ні шкідливим звичкам!», в рамках якого учні і батьки приймають участь у випуску інформаційних стіннівок, соціальних листівок, проведенні відеохвилин «Здорові діти - здорова нація», інформаційних дайджестів, виставці творчих медіа-проектів «Ми за здоровий спосіб життя», виступах агітбригад.

На обласній науково-практичній конференції «Досягнення та перспективи розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини – рік 25-й» (жовтень 2016 року) психологічної службою м. Кам'янського було презентовано результати впровадження програми «Сімейна розмова» у місті.

В 2016-2017 н.р. впровадження «Сімейної розмови» здійснюється на факультативах в **5-ти закладах (94 учня, 47 батьків)**

У листопаді 2013 р. практичний психолог КЗ «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів – академічний ліцей № 15»» Глинська Наталія Сергіївна, взяла участь в 3-денному тренінгу «Особливості впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» в практичній діяльності працівників психологічної служби» і отримала відповідний сертифікат В листопаді 2013 р. на базі закладу відбулась презентація програми «Сімейна розмова» для адміністрації та класних керівників з метою ознайомлення з ідеєю,

метою, завданнями та структурою даної програми.

В цей період в рамках впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми проводилась просвітницька діяльність, а також практичні заняття зі школярами та їх батьками. Впровадження здійснювалось на «годинах психолога», батьківських зборах, «виховних годинах» тощо.

І вже в 2014-2015 н.р. Програма почала впроваджуватись факультативно (15 учнів та їх батьків). До теоретичних занять були також залучені медична сестра, лікар - нарколог. У 2015-2016 залучено 16 учнів та їх батьків.

На засіданні Ради педагогічного колективу аналізувалась ефективність роботи факультативів за допомогою незалежного опитування учнів. Результати опитування підтверджують ефективність програми, позитивне ставлення та доцільність її впровадження.

Глинська Н.С. проявляє творчий підхід у впровадженні програми. За її ініціативи в закладі проводяться тижні «Скажемо «Ні» шкідливим звичкам!», в рамках яких учні та їх батьки брали участь у наступних заходах: випуск інформаційний стіннівок «Здорові діти - здорова нація»; відеохвилини «Алкоголь приймати - собі шкодити»; випуск антирекламних соціальних листівок «Негативний вплив шкідливих звичок на здоров'я»; інформаційний дайджест «Ні - шкідливим звичкам»; виставка творчих медіа-проектів «Ми за здоровий спосіб життя»; виступ агітбригади «Стоп!»; урок - прес-конференція «Вплив алкоголю на здоров'я».

З 2016-2017 н.р за рішенням Ради педагогічного колективу програма «Сімейна розмова» впроваджується з учнями «групи ризику», які стоять на профілактичному обліку. Учні та батьки отримали «Сімейні щоденники» для виконання спільних завдань. В цьому випадку програма має не тільки профілактичний ефект, а й корекційний, тому що у багатьох цих сім'ях батьки вживають та зловживають алкоголем, ризик появи алкогольних проблем у таких підлітків - високий.

За результатами опитування і учні і батьки позитивно ставляться до програми «Сімейна розмова». Між школярами і батьками поліпшуються стосунки, учасники освітнього процесу отримують достатній рівень інформації з питань алкоголю та наслідків його вживання, спеціальних знань стосовно розвитку у дитини навичок та вмінь корисних в ситуаціях, пов'язаних з ризиком для здоров'я. Тренінгові заняття доповнюються авторськими ігровими вправами спеціаліста.

Систематично і своєчасно проводиться вхідне/вихідне опитування учнів. Адміністрація, педагогічний колектив та батьки дають високу оцінку результативності програми і наполягають на подальшому впровадженні.

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Інформаційно-освітня протиакогільна програма «Сімейна розмова» впроваджується в **ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСТІ** з 2011 року. В рамках області спостерігається стійка позитивна динаміка щодо розширення мережі закладів, на базі яких проводяться заняття. Навчальні заклади Покровська, Мирнограда, Костянтинівки, Добропілля і Добропільського району, Волноваського району, Бахмута і Бахмутівського району популяризують результати впровадження програми як на рівні громади, так і області в цілому. Більшість навчальних закладів області впроваджують «Сімейну розмову» за програмою факультативу.

Щороку на рівні області відбувається обмін кращим досвідом, обговорюються потреби щодо подальшого впровадження програми «Сімейна розмова». В межах області впровадження програми відбувається поетапно.

На початку роботи у 2011 році у **м. ПОКРОВСЬК** були задіяні 3 загальноосвітні школи. Протягом 6 років кількість залучених до програми навчальних закладів збільшилася більше ніж у 3 рази. У 2016 - 2017 навчальному році вже 10 навчальних закладів м. Покровська реалізують програму. Навчання за програмою пройшли 10 практичних психологів, які впроваджують її у 7-8 класах на годинах психолога. У загальноосвітніх школах міста програма викладається факультативно і внесена у розклад навчальних закладів.

Всього у навчальній програмі з 2011 року в Донецькій області взяли участь 1772 учні та їх батьків. У профілактичних та просвітницьких заходах, які супроводжували програму понад 10 тисяч осіб.

У **ДОБРОПІЛЬСЬКОМУ РАЙОНІ** Донецької області «Сімейна розмова» впроваджується з 2011 р. За 6 років програмою охоплено 142 учня 7-9 класів та 136 батьків. Програму супроводжують 6 практичних психологів району. Протягом реалізації програми було проведено 6 тренінгових занять для практичних психологів, 96 занять для учнів, 88 занять для батьків, 12 підсумкових презентаційних заходів. Як продовження розпочатої активності у 2013-2014 навчальному році розпочато впровадження програми у **місті ДОБРОПІЛЛЯ**. Кількість охоплених учнів - **488 осіб. Залучено до реалізації протиакогільної програми 8 навчальних закладів.**

У трьох навчальних закладах **міста МИРНОГРАД** програма «Сімейна розмова» впроваджується з листопада 2013 року як факультативний курс. Матеріали програми активно використовуються на годинах психолога, під час проведення корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи, тренінгів, семінарів тощо. Важливим виявилось те, що для закріплення отриманої інформації та навичок, підлітки опрацьовували домашні завдання разом з батьками. Це вплинуло на роль батьків, сім'ї у профілактиці проблем пов'язаних із вживанням алкоголю. Реалізація програми закінчується спільним заключним заняттям для учнів та їх батьків Кількість охоплених осіб **з 2013 по 2017: 285 учнів, 280 батьків, 456 педагогів.**

У 2015-2016 році в рамках впровадження програми у **місті БАХМУТ** було ініційовано проведення конкурсу агітбригад, що дозволило переробити і закріпити отриманий теоретичний матеріал у активній практичній діяльності та формує позитивний імідж здорової людини. Учні з задоволенням презентували досвід родинного виховання щодо формування відповідальної поведінки за своє життя та здоров'я. **За цей період у навчальних тренінгах взяли участь: 70 учнів та 120 батьків та 4 педагога.**

Протягом трьох років програма реалізується у **БАХМУТСЬКОМУ РАЙОНІ**. За цей час проведено низку факультативних занять з підвищення соціальної та особистісної компетентності учнів, формування навичок здорового способу життя. Для батьків впроваджено батьківські лекторії з питань підвищення обізнаності щодо факторів захисту підлітка від вживання алкогольних напоїв; підготовлено та надано пам'ятки батькам «Підлітковий вік. Як порозумітися з дитиною»; проводяться Фестивалі здоров'я: «Будь сучасним. Бережи своє здоров'я». Організовано твор-

чі майстерні для педагогічних працівників: «Формуємо здорову націю».

Протиакогільна програма «Сімейна розмова» у **ВОЛНОВАСЬКОМУ РАЙОНІ** стала дієвою з 01 вересня 2013 року. 6 шкіл залучені до програми. Кількість батьків охоплених інформаційно-просвітницькими заходами з 2013 по 2017 роки становить 1112 особи, 1208 учня району брали участь у різних заходах в рамках програми, 772 підлітка та 675 педагогів були учасниками тренінгів, акцій тощо.

У Донській школі започатковано соціально-педагогічний проект «Підлітковий алкоголізм – дорога нікуди». Метою проекту є профілактика і зниження алкогольної залежності серед підлітків, сприяння розвитку життєво важливих навичок, які утримують молодь від вживання алкоголю.

В закладах освіти **міста КОСТЯНТИНІВКА** програма впроваджується з 2012-2013 навчального року. В реалізації програми «Сімейна розмова» в закладах освіти міста в 2013-2014 навчального року беруть участь 6 освітніх закладів.

В Костянтинівському ліцеї в кінці курсу програми «Сімейна розмова» обговорення здорового способу життя відбувається в форматі «Європейське кафе». Учасниками заходу є діти, батьки, педагоги. В динамічних групах обговорюються питання, що розглянуті в програмі, розробляються правила здорового способу життя, формування позитивного ставлення до життя, вміння вирішувати свої життєві проблеми зріло, без алкоголю.

З 2015 року програма впроваджується на базі ЗОШ №3 **ЛИМАНСЬКОЇ** міської ради Донецької області. Протягом впровадження програми було проведено 3 презентаційні заходи для батьків «Алкоголю – ні! Захисти свою родину, 24 заняття програми для учнів, 4 ознайомих презентацій для педагогів «Сімейна розмова».

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ

Згідно з наказом Управління освіти і науки Житомирської ОДА від 12.01.2017р. № 7 «Про впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів» з січня по квітень 2017 року **в 23 навчальних закладах ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ** здійснюється робота за даною програмою.

Впровадження забезпечується працівниками психологічної служби, які пройшли навчальний тренінг на базі Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» 21-23 грудня 2016 р. Під час тренінгу учасники оволоділи практичними навичками щодо проведення занять з дітьми, вивчили алгоритм впровадження програми, розглянули особливості проведення презентаційної кампанії для адміністрації навчальних закладів, педагогічних працівників, батьків.

Впровадження програми здійснюється під супервізією обласного координатора. За результатами вхідного/вихідного опитування учнів робиться висновок про загальну ефективність впровадження програми, формуються превентивні заходи.

Протягом січня-березня 2017 року програма «Сімейна розмова» впроваджується в 7-8 х класах Бердичівського загальноосвітнього колегіуму №14 та навчально-виховного комплексу № 4 (**місто БЕРДИЧІВ**). Локальні координатори програми: методист ІМЦ **Повійчук Оксана Анатоліївна** та практичний психолог **Поліщук Олена Павлівна**.

На початку впровадження програми «Сімейна розмова» було здійснено її презентацію батькам учнів на батьківських зборах та проведено вхідне діагностування учнів. Батькам учнів було донесено основну мету даної програми, її послідовність, цінність для дитини і сім'ї.

Протягом вказаного періоду проведено 10 занять. Активність і зацікавленість дітей в процесі занять свідчать про необхідність продовжувати впроваджувати програму «Сімейна розмова» та підвищувати їх рівень знань за даною проблемою.

Під час проведення занять учням найбільше сподобалося виконувати вправи «Згода-Незгода», «Міфи і факти», «Продовж речення», активно включалися в обговорення життєвих ситуацій. Проте не завжди підлітки готові відповідати в класі відверто, домашні завдання виконують найбільш активні учні та їх батьки. Підліткам подобається ділитися відповідями, які дали їх батьки, презентувати свої спільні з батьками малюнки.

Така спільна діяльність психолога-дітей-батьків допомагає налагодити комунікативні зв'язки між членами сім'ї, встановити більш довірливі взаємовідносини між батьками та дітьми, покращити мікроклімат.

Програма також впроваджується на базі Коростенського міського колегіуму (**місто КОРОСТЕНЬ**). Протягом цього часу було проведено:

- презентаційний захід на батьківських зборах;
- презентація програми на педагогічній раді;
- цикл занять з учнями 7-8 класів.

Виконавець програми по місту Коростеню в навчальному закладі, згідно з наказом по відділу освіти виконавчого комітету Коростенської міської ради - Василенко Т.О., методист психологічної служби, психолог-методист, спеціаліст вищої категорії. Також залучені до впровадження та апробації програми психолог КМК Павлова О.В., спеціаліст вищої категорії та соціальний педагог Сардак М.Ю., спеціаліст.

При впровадженні програми були застосовані нові техніки та коучингові вправи, арт-те-

рапевтичні методи роботи з метою покращення взаємодії, встановленню позитивного мікроклімату, формування свідомого ставлення до власного здоров'я дітей підліткового віку. Ефективними виявились арт-терапевтична вправа «Я» - для кращого пізнання підлітками себе, усвідомлення впливу на них навколишнього середовища та коучингова вправа «Що таке добре, що таке погано», «Мої цінності»; «Ярмарок того, що для мене важливо в житті».

Батьки і діти брали активну участь у запропонованих вправах, майстер-класах, тренінгових заняттях.

Під час зустрічей з батьками були використані елементи лайф-коучингу, батьки залучались до виконання індивідуальних та групових коучингових вправ. Ефективними у роботі виявилось використання психологічних притч та висловів відомих людей, а також приклади з життя.

З метою поширення інформації про зміст програми на базі методичного кабінету міського відділу освіти для всіх працівників психологічної служби проведено міський презентаційний семінар з елементами тренінгу.

Всі проведені заходи, заняття для родин були спрямовані на допомогу батькам у таких сферах, як: зменшення ризиків появи алкогольних та інших проблем у дитини; сприяння сімейному захисту від певних проблем; становлення конструктивних міжособистісних стосунків між батьками та дітьми, відпрацювання вміння слухати та чути один одного, ефективно спілкуватися та вирішувати проблеми; забезпечення свідомої дисципліни та дотримання сімейних правил; бажання та вміння спостерігати за поведінкою і діяльністю дітей-підлітків. За переконаннями ведучих програми, особистісна безпека дитини ґрунтується на міцному сімейному захисті, який формується на основі конструктивних стосунків між батьками, між батьками і дитиною, позитивного взаємозв'язку між усіма членами сім'ї, ефективного діалогу між батьками та дитиною.

За оцінками дітей, педагогів і батьків вказана робота має позитивний результат та значний виховний потенціал.

В межах області заплановано розширення географії впровадження програми.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

Офіційний початок роботи за програмою «Сімейна розмова» в **ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ** відбувся 30 березня 2011 року.

З метою поширення інформації щодо запровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» на базі навчальних закладів Запорізької області, 22.02.2011 р було проведено інформаційний брифінг. Під час брифінгу виступили: Ястребова В.Я., проректор з науково-методичної роботи ЗОІППО, завідувач кафедри педагогіки та психології післядипломної освіти, к.п.н., доцент ЗОІППО; Подмазін С.І., завідувач обласного науково-методичного Центру психології та соціології освіти, д. філос. н., к. психол. н., доцент ЗОІППО; Сердюк О.В., практичний психолог ЗНВК «Запорізька Січ», які зупинилися на технології, суспільній цінності, актуальності програми для підростаючого покоління, громади в цілому. Державна телекомпанія «Запоріжжя» демонструвала сюжет про суспільну необхідність впровадження програми з метою оздоровлення нації, що викликало позитивний резонанс серед населення.

Важливою складовою програми є проведення презентаційної кампанії для педагогів навчальних закладів. З цієї метою проведено низку практичних заходів.

Інформаційною основою для організації методичної допомоги і методичного супроводу учасників програми в Запорізькій області стала мережева творча взаємодія на базі спільної платформи. Придбання навичок та відкриття нових можливостей використання ІКТ сприяло ефективній організації такої роботи.

Учасники програми мали можливість самостійно вносити дані в таблиці, змінювати, корегувати інформацію, якщо виникала така потреба. Це дозволило відслідковувати перебіг подій, мати оперативну інформацію щодо всіх навчальних закладів, які були учасниками проекту.

Перевагою дистанційної підтримки та допомоги учасникам стала можливість швидкого зворотного зв'язку, доступ всіх учасників програми до основних документів, можливість колективної роботи над ними, автоматична обробка статистики, складання діаграм.

Програма впроваджується на базі 55 навчальних закладів у 3-х містах та 6 районах Запорізької області. Загальна кількість учнів, учасників програми протягом п'яти років в динаміці:

2011-2012 н.р.	2012-2013 н.р.	2013-2014 н.р.	2014-2015 н.р.	2015-2016 н.р.
1167	1554	1811	1752	793

Інформаційна підтримка програми забезпечується обласним координатором НМЦ психології та соціології освіти Гобовою Л.Ю. Зокрема, нею підготовлено інформаційний лист «Про вивчення результативності реалізації інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова», створено моніторингову групу з метою проведення аналізу результативності та загальної ефективності реалізації програми. Вагомим здобутком впровадження програми на рівні області є розробка форм «Обробка район», «Порівняльна таблиця (вхідне та контрольне анкетування)» та підготовка рекомендації щодо їх використання.

З 2011 року впровадження програми «Сімейна розмова» здійснювалось на базі **Енергодарського** навчально-виховного комплексу №1 тренером Ступачук Вірою Володимирівною, практичним психологом, спеціалістом вищої категорії.

У перший рік впровадження програми, заняття з дітьми і батьками проводила власне Ступачук В.В., в наступні роки, оцінивши високу ефективність і виховний вплив, до програми до-

лучались класні керівники навчального закладу (**7 осіб** – 2013, 2014 рр.).

В 2015-2017 роках програма впроваджувалась на базі 7-х класів. Окрім основних занять практичний психолог проводила додаткові заняття з підгрупами для учнів групи ризику (учні з поведінковими, сімейними проблемами, зі шкідливими звичками).

З метою активного залучення батьків до занять за Програмою «Сімейна розмова» практичним психологом проводилась попередня просвітницька робота з педагогами, учнями та батьками щодо ознайомлення з основною ідеєю програми, роз'яснення її актуальності та корисності. Системність і стабільність у роботі з учнями і батьками сприяла підвищенню зацікавленості з боку ключових учасників до занять, обговорення актуальних проблем сьогодення.

На основі аналізу результатів вхідного і вихідного анкетування учнів було представлено висновки щодо ефективності програми, обговорено результати з учнями, батьками, а також з вчителями на засіданнях шкільних методичних об'єднань. Результати анкетувань показали, що більш ефективно заняття проходили, коли їх проводили в підгрупах.

Активна взаємодія практичного психолога, соціального педагога школи з адміністрацією та класними керівниками сприяла успішній організації роботи з проблемними сім'ями в рамках реалізації Програми «Сімейна розмова».

Найбільш результативним впровадженням Програми «Сімейна розмова» було в 2016 році (кількість учнів, які відповіли негативно на твердження «Вживання алкогольних напоїв не може погано вплинути саме на мене – на відміну від когось іншого», **збільшилось на 35%**, позитивні відповіді на твердження «Людина, яка вживає алкоголь, більш упевнено почуває себе у спілкуванні з однолітками і друзями» – **зменшились на 15%**), що свідчить про накопичений досвід і організацію роботи з реалізації Програми, її актуальність і необхідність.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ долучилася до впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у 2013 році.

9-11 жовтня на базі Обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відбувся тренінг для працівників психологічної служби області, який провела науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Лунченко Надія Вікторівна.

У 2013-2014 н.р. до реалізації протиалкогольної програми «Сімейна розмова» долучилися **19 ЗНЗ з БОГОРОДЧАНСЬКОГО, НАДВІРНЯНСЬКОГО, КОЛОМИЙСЬКОГО, ТИСМЕНИЦЬКОГО районів та міста ІВАНО-ФРАНКІВСЬК, КАЛУШ і КОЛОМІЯ**), а навчання пройшло **393 учні (174 учні – 7-их класів та 219 учнів – 8-их класів)**.

У 2014-2015 н.р. участь у програмі взяло **430 учнів** загальноосвітніх навчальних закладів області, а у 2015-2016 н.р. – **372 учні**.

18 травня 2015 року за участі обласних тренерів відбувся підсумковий семінар з метою вивчення стану впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» в області. У ході роботи практичні психологи і соціальні педагоги, котрі впроваджують дану програму на базі навчальних закладів, ділилися кращими практиками, демонстрували інновації, співпрацю з батьками. Усі учасники наради (районні координатори та методисти, практичні психологи та соціальні педагоги) висловили схвалення та сподівання на наступне успішне впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова», підкреслили її важливість для формування відповідального ставлення підлітків до власного здоров'я.

У 2016-2017 н.р. до участі у програмі долучилися навчальні заклади Долинського, Городенківського, Рогатинського, Рожнятівського районів та міста Бурштин. **Загалом навчаються за програмою 568 учнів 7-8-их класів.**

Інформаційно-освітньої протиалкогольна програма «Сімейна розмова» здійснюється на базі Калуської НВК «ЗОШ I-III ступенів № 10-ліцей» (**місто КАЛУШ**) практичним психологом Безкоровайною Оксаною Миколаївною. У проекті психолог працює з 2013-2014 навчального року.

За 4 роки впровадження програми «Сімейна розмова» навчання пройшли 164 учні 7-8 класів. У 2016-2017 н.р. залучені 32 учні 7-х класів. 18 травня 2014 року досвід впровадження програми було представлено в рамках моніторингового візиту представників Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи.

Цікаві форми роботи психолог проводить не тільки з учнями, але й з батьками, зокрема було проведено наступні заходи:

- Інформативна зустріч з батьками.
- Квест: батьки і діти «Справжня дружба».

- Спільний малюнок (домашня робота).
- Флешмоб «Здоров'я – мій скарб» (у рамках проведення Дня здоров'я в школі)
- Операційна гра: «Мистецтво критики».

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ

На базі навчальних закладів **КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ** програма «Сімейна розмова» реалізовується згідно з наказом Департаменту освіти, науки, молоді та спорту від 25.09.2013 № 525 «Про впровадження інформаційно-освітньої протиакогальної програми «Сімейна розмова»

За останній рік участь в програмі взяли 1114 учнів 7-8 класів.

У 2016-2017 році програма реалізується в **ДОБРОВЕЛИЧКІВСЬКОМУ** районі та місті **КРОПИВНИЦЬКИЙ**, а саме:

- 1) НВО № 32 (м. Кропивницький);
- 2) Колегіум №11 (м. Кропивницький);
- 3) ЗОШ № 34 (м. Кропивницький);
- 4) Гімназія № 9 (м. Кропивницький).

Працівниками обласного навчально-методичного центру психологічної служби системи освіти ініційовано впровадження програми в рамках курсів підвищення кваліфікації. Низка презентаційних заходів відбулась під час проведення обласних семінарів, конференцій, нарад.

Координатором програми «Сімейна розмова» в Кіровоградській області є завідувач навчально-методичного центру психологічної служби системи освіти Чебоненко Валентина Федорівна.

Всі навчальні заклади, які приймають участь у реалізації програми «Сімейна розмова» безкоштовно забезпечені необхідними матеріалами: методичними посібниками для працівників психологічної служби, щоденниками для кожного учня, анкетами для вхідного/вихідного діагностування, додатками.

У жовтні 2013 року 6 фахівців психологічної служби закладів освіти **ДОБРОВЕЛИЧКІВСЬКОГО** району пройшли навчання по впровадженню інформаційно-просвітницької протиакогальної програми «Сімейна розмова». Для фахівців психологічної служби, що не були задіяні у навчанні в жовтні 2014р. було організоване навчання при РМК з метою подальшої реалізації даної програми із залученням всіх фахівців психологічної служби.

Основною метою програми було підвищення рівня поінформованості про шкідливість вживання алкоголю. Програма передбачала активне залучення батьків до виконання завдань і опрацювання матеріалу, формування свідомого і відповідального ставлення до власного здоров'я та побудована на нових методичних засадах. Дана програма спрямована на допомогу батькам у таких сферах, як: зменшення ризиків появи алкогольних та інших проблем у дитини та підвищення сімейного захисту від них; поліпшення стосунків між батьками та дітьми, включаючи уміння слухати, ефективно спілкуватися і вирішувати проблеми; забезпечення свідомої дисципліни та підпорядкування сімейним правилам; спостереження за поведінкою і діяльністю дітей у підлітковий період. Під час впровадження програми використовувалися навчально-методичні матеріали, рекомендовані Науково-методичною радою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

В 2013-2014 навчальному році в проекті взяло участь **177 учнів 7-8 класів загальноосвітніх закладів** району. В 2014-2015 році проектом охоплено **296 учнів 7-8 класів, в 2015-2016 навчальному році 387 учнів** даної категорії.

В цьому навчальному році задіяно в даному проекті **411 учнів 7-8 класів з 12 загальноосвітніх закладів району** за участю їх батьків.

З учнями навчальних закладів району в цьому році було проведено 24 тренінги; з педагогічними працівниками – по 12 презентаційних тренінгів та підсумкових на ознайомлення з результативністю програми; з батьками учнів - 12 презентаційних тренінгів та 12 підсумкових, на ознайомлення з результативністю та на визначення найактивніших сімей у впровадженні даної програми. З метою поширення географії проведено навчання для фахівців психологічної служби при РМК.

Додатково тренерами проведено лекції на батьківських зборах (6), диспути (8), акції-агітації (5), перегляд відеороликів (28), ігрових вправ (384), анкетувань (96).

Працюючи в щоденниках діти активно відстоювали власні позиції в різних наведених ситуаціях, відверто обговорювали ситуації вживання алкогольних напоїв членами родини та вживання алкогольних напоїв підлітками поза родиною.

З батьками учнів були проведені презентації під час батьківських зборів, тренінги, засідання круглого столу та анкетування. В ході зустрічей з батьками відбувалася активна взаємодія, в ході якої учасники вступали в дискусії, відстоювали власну думку, спільними зусиллями розробляли власні пам'ятки щодо популяризації здорового способу життя. Помітним стало те, що деякі учасники з часом змінювали свою точку зору з певних питань та намагалися дізнатися більше про актуальні соціальні проблеми сьогодення. Найбільше увага акцентувалася на формування в сім'ї відвертих та доброзичливих стосунків, що будуються на повазі, довірі та взаєморозумінні.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у **ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ** почалося у 2011 році. На першому етапі у ній взяли участь 30 практичних психологів із 30 шкіл міста Львова, які пройшли навчання в Києві. В той рік до участі було залучено 900 учнів 7-8 класів. З 2011 року за програмою почали працювати у школах області. Найактивніше протиалкогольну програму «Сімейна розмова» впроваджували у Стрийському, Бродівському, Миколаївському районах та містах Стрий і Червоноград.

На сьогоднішній день у всіх районах області та містах обласного підпорядкування працівники психологічної служби успішно працюють за програмою «Сімейна розмова». За цей час у програмі **взяли участь більше 20 тисяч учнів 7-8 класів, їх батьків та педагогічних працівників**. Можемо зазначити, що кількість учасників Програми щороку збільшується - **у 2011 р. – 900 учнів, 2012 р. – 3620 учнів, 2014 р. – 7500 учнів, 2016 р. – 2929 учнів.**

Кабінетом практичної психології та соціальної роботи ЛОІППО було проведено 8 навчальних семінарів для методистів психологічної служби, 8 навчальних тренінгів для керівників методичних об'єднань практичних психологів та соціальних педагогів. Протягом вказаного періоду практичними психологами і соціальними педагогами було проведено:

- навчальних семінарів для педагогів – 65, психологів – 53;
- тренінгів – для педагогів – 23, психологів – 55;
- підсумкових презентаційних заходів – для педагогів – 36, учнів – 44, психологів – 121;
- тренінгів для батьків – 151.

Загальна кількість навчальних закладів, що впроваджують програму – 198, з них 35 долучилися у 2016 р.

Кожен навчальний заклад області творчо підійшов до впровадження програми «Сімейна розмова». Цікавими на нашу думку є впровадження Програми у Червоноградському НВК № 10, керівник: Чумакова О. Я. – практичний психолог. Це проведення флешмобів, круглих столів, брейн-рингів, конкурсу емблем, створення учнівських проєктів, публікації у шкільному часописі «Ліцей-прес +», виготовлення і розповсюдження інформаційних буклетів для громадськості міста, виступи на місцевій радіостанції «Новий двір».

Оксана Ярославівна активно поширює досвід через виступи на семінарах, засіданнях методоб'єднань, конференціях, через публікації у шкільній газеті, на інформаційних стендах для учнів та батьків.

У Глинському НВК «школа-садок» Жовківського району Програма «Сімейна розмова» реалізується з 2013 року. Впроваджують програму соціальний педагог Лапка Т. Ю. і практичний психолог Гумен Х. Р., які вміло використовують методи компетентно-орієнтованого підходу та технології творчої педагогічної діяльності.

Для урізноманітнення методів і форм роботи на уроках з учнями використовувалися: відеоролики, фільм «Правда про алкоголь»; були проведені конкурси малюнків, колажів «Ми – здорове покоління»; створювалися міні-проєкти «Я обираю здоров'я»; розроблялись макети буклетів «Ми – за здоровий спосіб життя»; вівся пошук народних прислів'їв та приказок; учні готували твори, вірші; вигадували казку «Шкідливі звички і семеро козенят».

Діти обговорювали ситуації ризику, шкідливі звички на сімейних радах. Ідею занять підтримують батьки і готові співпрацювати надалі.

Цікаво впроваджувалася Програма у 2016-2017 н.р. на базі Миколаївської ЗОШ №1 практичним психологом Русиник Л.Г. щодо використання інноваційних підходів при роботі з батьками.

Практичний курс, який проводить Любов Григорівна не має на меті навчити батьків правильно виховувати власних дітей, він лише допомагає їм усвідомити, що головна роль в профілактиці проблем, пов'язаних із вживанням алкоголю, належить не школі, лікарям або державі, а батькам!

Особливістю профілактичної роботи з батьками, є анкетування, мета якого, викликати рефлексію у батьків. Короткі профілактичні інтервенції у Русиник Л.Г. реалізуються за допомогою таких методів, як тематичні вправи, робота в групах, мікролекція, метод «мозкового штурму», анкетування, групова дискусія тощо.

Вирізняється і досвід впровадження програми «Сімейна розмова» на базі Ясеновецького НВК Золочівського району практичним психологом Леськів М. М.

Протягом занять учні вчать розпізнавати та аналізувати інформацію, оскільки заняття представлені у вигляді дослідження тематичної інформації.

Допомога батькам полягає в усвідомленні того, що основна роль в профілактиці проблем пов'язаних із вживанням алкоголю належить сім'ї. Практичний психолог практикує конкурси на кращу сімейну стінгазету та сімейний щоденник (конкурс триває до завершення програми).

Для учнів виявилися досить цікавими зустрічі із медичним працівником, дільничним інспектором. У ході програми психологом використовуються методи проєктів:

- Казка «Алкогольна залежність». Варіанти казок розміщуються на шкільному сайті, використовуються на заняттях з іншими учнями (учні складають казки після проведення групової вправи «Життя з хворобою»).

- Секрети рекламного бізнесу. Учні створюють рекламу свого класу (використовуючи фото та відеоматеріали), а також антирекламу алкоголю та про здоровий спосіб життя.

- Театр. (Дії в ситуації ризику. Вміння говорити: «Ні!». Техніка впевненої відмови). Створення міні-п'єси згідно правил гри «Інопланетяни» за такими сюжетами: Що таке алкоголь? Чи варто його скуштувати? Аргументація не вживання алкоголю.

- «Спільний міні-твір». Одного разу зустрілося здоров'я та алкогольна залежність».

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у **МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ** почалося у 2011 році. Найактивніше протиалкогольну програму «Сімейна розмова» впроваджували у містах **МИКОЛАЇВ, ПЕРВОМАЙСЬК** та **ЮЖНОУКРАЇНСЬК**.

На сьогоднішній день у більшості районів області та міст обласного підпорядкування працівники психологічної служби успішно працюють за програмою «Сімейна розмова». За цей час у програмі взяли участь приблизно 30 тисяч учнів 7-8 класів, їх батьки та педагогічні працівники. Щорічно достатньо велика кількість учнів, які проходять навчання за програмою: 2012 рік – 1658 учнів; 2013 – 4282 учня; 2014 – 5248 учнів; 2015 – 6745 учнів; 2016 – 6401 учень; 2017 - 6233 учень.

Навчально-методичною лабораторією практичної психології, соціальної роботи та інклюзивного навчання Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було проведено 8 навчальних семінарів для практичних психологів та соціальних педагогів (навчено – 304 особи). Протягом 6 років реалізації програми «Сімейна розмова», координаторами та працівниками психологічної служби проведено 284 підсумкові та презентаційні заходи.

Із метою методичної підтримки впровадження програми «Сімейна розмова» координаторами створено сайт «Сімейна розмова на Миколаївщині» (<https://sites.google.com/site/simejnarozmova/>), який наповнено відеоматеріалами та досвідом впровадження програми.

Загальна кількість навчальних закладів, що впроваджують програму у **2016-2017 н. р. – 137, вони охоплюють 6233 учня 7-8 класів.**

Моргун Марія Сергіївна, практичний психолог Миколаївської гімназії № 41 за 5 років впровадження програми «Сімейна розмова» організувала агітбригаду учнів 7-8-х класів «Ми обираємо здоров'я – ми обираємо життя» що приймала участь у презентаційних заходах на рівні міста Миколаєва та області.

Зуєва Анастасія Сергіївна, практичний психолог Очаківської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 3 викладає програму факультативно 2 роки.

У викладанні програми «Сімейна розмова» використовує:

- вправи на тренування уваги, включення учасників в активну групову взаємодію. Інколи бувають психологічні вправи та ігри на розвиток впевненості в собі (Вправа «Циферблат», «Встаньте з місць»);
- занять проводяться в тренінговій формі з використанням навчальних фільмів та мультфільмів на тему: «Здоровий спосіб життя»;
- організовуються конкурси буклетів «Бути здоровим – це модно!», випуск стіннівок «Алкоголю – Ні!», конкурс «Найкращий щоденник».

Харламова Олена Арнольдівна, соціальний педагог Первомайської гімназії викладає програму «Сімейна розмова» вже 3 роки, використовує додаткові вправи та ігри під час тренінгових занять (гра «Біла ворона» може бути використана на занятті № 7 «Як сказати «Ні» і не втратити друзів»).

Акімова Ніна Миколаївна, практичний психолог Калинівської загальноосвітньої школи I – III ступенів впроваджує програму 5 років. Для проведення занять використовує інтерактивні методи, що сприяють активному, зацікавленому обговоренню матеріалів занять:

- перегляд та обговорення відеофільму «Чижик-пыжик, где ты был» (Тема: Залежність від алкоголю», «Секрети рекламного бізнесу»);

- розроблено семінар-тренінг для батьків «Введення в програму «Сімейна розмова»;

- вправи («Колесо життя». «Моє Я», «Дерево», «Здоров'я – мій скарб», «Знайомство», «Дружня долоня»), вправи-енергізатори («Квітка», «Командна аеробіка»), мозковий штурм. «Рекламний плакат».

Березніченко Катерина Дмитрівна, практичний психолог, Михайло-Ларинської загальноосвітньої школи I–III ступенів впроваджує програму «Сімейна розмова» вже 4 роки.

В рамках впровадження програми «Сімейна розмова»:

- залучає до співпраці класних керівників, вчителів основ здоров'я, медичну сестру, лікаря сімейної медицини, що урізноманітнює роботу та дозволяє проводити заняття на достатньому фаховому рівні;

- використовує додаткові вправи, окрім запропонованих у методичному посібнику («Дві квітки», «Здоров'я – це велике щастя...», «Подорож у Країну Здоров'я», «Потяг хвороб і неприємних відчуттів», «Думки», «Незакінчені речення», «Скульптура залежності», «Причини і наслідки», «Зустріч поглядами», «Дайте відповідь»).

Андрієнко Ірина Вікторівна, практичний психолог Первомайської загальноосвітньої школи I–III ступенів впроваджує програму «Сімейна розмова» вже 4 роки.

Для реалізації програми використовуються:

- притчі «Про склянку», «Все в твоїх руках», «Не продаємо», «Скарб», «Мішок з картоплею», «Цінність часу», «Два верблюда»;
- вправи («Тільки від мене залежить», «Тільки від мене залежить», «Колесо життя»);
- психологічне заняття у 8 класі «Відповідальність. Прийняття рішень»;
- тренінгове заняття для учнів 7 класу «Я обираю здоров'я».

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ розпочала знайомство з програмою «Сімейна розмова» на установчому навчальному тренінгу в лютому 2011 року у м. Києві. До складу учасників від Харківської області увійшли методисти та практичні психологи м. Харкова і Харківської області. Після проходження навчання було запроваджено тренінги для учнів та батьків у навчальних закладах області.

Динаміка реалізації програми демонструє стабільність не зважаючи на плинність кадрів та скорочення фахівців у Харківській області. Так, у **2011 році програму пройшли 27 тренерів, у 2012 році їх було 21, а у 2013 програма реалізувалась вже у 32 навчальних закладах м. Харкова та 15-ти закладах Харківської області. У 2016 році 21 навчальний заклад впроваджує програму на факультативах та під час основної діяльності.**

За час реалізації програми змінювались не лише психологи-учасники, а й координатори. Так, під керівництвом Марінушкіної О.Є., Манапової К.Р., Носенка В.В. та Гнідої Т.Б. програма дійшла до сьогоднішнього часу.

За шість років працівниками Центру практичної психології, соціальної роботи та здорового способу життя було проведено тематичні спецкурси, семінари-практикуми, інструктивно-методичні семінари, майстер-класи, інтернет-конференції у режимі чату, виступи на методичних студіях, засіданнях тимчасових творчих колективів та круглих столів для працівників психологічної служби та районних (міських) координаторів, під час лекцій на курсах підвищення кваліфікації для працівників психологічної служби, директорів загальноосвітніх навчальних закладів та на інших масових заходах. Активно проводилось консультування учасників програми. Подібну роботу проводили і координатори на рівні районів м. Харкова та Харківської області.

За час впровадження програми на базі Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №122 навчання пройшли **310 учнів та 136 батьків (2011/2012 – 30 учнів та 12 батьків, 2012/2013 – 26 та 11, 2013/2014 – 100 та 46, 2015/2016 – 101 та 44, 2016/2017 – 28 та 10).**

Кожного разу на початку програми існують проблеми щодо розуміння батьками небезпеки вживання алкоголю дітьми. Батьки вважають, що їх родину це не стосується, дитина ще мала, вони все контролюють. Спільно з батьками, використовуючи презентаційні матеріали, ми аналізуємо їх життєвий досвід, сучасну соціальну ситуацію, виклики та ризики, з якими стикаються діти, навички, які необхідні сучасній людині. Дуже допомагає в обговоренні участь батьків-медиків, які виступають у ролі фахівців. І лише тоді з'являється розуміння батьками необхідності зусиль щодо формування у дітей навичок безпечної поведінки щодо вживання алкогольних напоїв.

Мотивацією до співпраці з батьками є ознайомлення із змістом програми та друкованим зошитом. Під час батьківських зборів відбувається інтерактивна бесіда в колі батьків на тему «Сімейний захист». Батьки з дітьми, завдяки програмі, почали обговорювати проблеми, яких раніше не торкалися, між ними склалися більш близькі та довірливі стосунки, включаючи уміння слухати, ефективно спілкуватися і вирішувати проблеми. За словами батьків вони відчули власну відповідальність у захисті від алкогольних проблем у дитини, стали більш уважними до поведінки і діяльності дітей-підлітків. Обговорення занять у родині спряло створенню сімейних правил.

Діти також спочатку ставилися до занять скептично, бо знання, які отримують щодо здо-

рового способу життя на уроках, залишаються для них лише інформацією і в більшості не є цікавими.

Особливо цікавими виявилися для учнів домашні завдання у темі «Дружба», коли дітям пропонувалося розпитати батьків про їх друзів. Учні разом з батьками робили плакати, створювали мотиваційні листівки «Друг мого тата», розповідали, що дізналися про дуже цікаві історії, які траплялися у батьків у дитинстві.

Під час проведення програми **Товстік Інна Володимирівна, практичний психолог вищої категорії** активно співпрацювала з учителями-предметниками - хімії, біології, основ здоров'я, української мови, інформатики. Бажаючи діти виконували проекти з хімії «Спирт, як хімічна речовина», біології «Алкоголь і мозок людини», брали інтерв'ю у класних керівників, батьків (клуб юних журналістів), створювали інформаційні відео-ролики «А ти знаєш, що...?».

Учні активно включилися в проектну діяльність на тему: «Про що насправді говорить реклама». Під час виконання вони аналізували рекламу, визначали, чи справді вона задовольняє потреби споживача.

Відпрацювання техніки впевненої відмови перейшло в учнів у гру, яка вийшла за межі занять. Вчителі часто спостерігали, як учні на перервах грали у гру «ні-ні».

Для роботи з інформаційними повідомленнями використовувала різні інтерактивні форми роботи - обговорення у групах, «склади пазл», «продовж речення» тощо. Після закінчення занять діти у групах створили рекламні плакати «Сучасний підліток».

Учні, які пройшли навчання у минулих роках, досі згадують про заняття.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

6-8 грудня 2016 року за сприяння Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи та управління освіти, науки та молоді Херсонської обласної державної адміністрації на базі КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» було проведено навчальний тренінг-семінар «Технологія впровадження Інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова».

Впровадження програми «Сімейна розмова» передбачала підготовку **30 спеціалістів** психологічної служби **ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ** у рамках триденного семінару-тренінгу методології реалізації програми в навчальних закладах. На даному етапі в тренінгу взяли участь фахівці психологічної служби міста **ХЕРСОНА**, міста **НОВА КАХОВКА** та **ОЛЕШКІВСЬКОГО** району.

Кожен заклад, що взяв участь у реалізації зазначеної програми, забезпечено методичним комплексом: методичними посібниками для педагогів, анкетами для вхідного та вихідного діагностування, «Сімейними щоденниками для сімейної розмови».

18 січня 2017 року управлінням освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації видано наказ за № 5 «Про впровадження у загальноосвітніх навчальних закладах міст Херсона, Нової Каховки, Олешківського району Херсонської області інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова», яким затверджено список працівників психологічної служби Херсонської області та базових загальноосвітніх навчальних закладів для впровадження у 2017 році програми та передбачає здійснення підготовчих (організаційних) заходів щодо реалізації програми у визначених цим наказом загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема, забезпечення необхідним інструментарієм, проведення вхідного та вихідного опитування учнів - учасників програми, збір та узагальнення інформації про впровадження програми. Відповідальним призначено завідувача науково-методичної лабораторії практичної психології і соціальної роботи комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради Мартиненка А.Л.

Як було заплановано, навчені фахівці презентували зміст програми для педагогів на нарадах при директорів, для батьків на батьківських зборах, де висвітлювали особливості даної програми та отримували згоду батьків до участі. **Загальна кількість презентаційних заходів по області складає - 60.**

У **2017** навчальному році на території Херсонської області в програмі **взяло участь 464 учня, з яких жіночої статі - 236, а чоловічої статі - 228. Кількість учнів з міста - 310, а з села / селища -154.**

У більшості закладів міст заняття з учнями та батьками проходили один раз на тиждень, що дозволило провести усі заняття на належному рівні та завчасно гнучко та креативно готуватися та, у разі потреби, коригувати заплановані заняття.

В подальшому, з числа підготовлених фахівців, планується відбір команди регіональних тренерів, які в наступному навчальному році будуть навчати інших фахівців особливостям впровадження програми.

Васильєва Наталія Володимирівна – методист Олешківського районного методичного кабінету, психолог вищої категорії, старший учитель впроваджує інформаційно-освітню протиалкогольну програму «Сімейна розмова» в Олешківській спеціалізованій школі з поглибленим вивченням іноземних мов I-III ст. № 2 Олешківського району Херсонської області .

Програма впроваджувалась з лютого 2017 року для учнів 8 класу.

Протягом трьох місяців на базі закладу фахівцем разом з учнями та батьками було відпрацьовано **8 занять** в цікавій і дещо незвичній, креативній формі. Інформаційно-лекційний

матеріал було подано через метод «Квітка», де учні об'єднувалися у групи, вивчали роздану інформацію і обмінювалися нею з іншими групами через презентацію. Наступну форму, яку було використано для опанування інформаційним матеріалом - це театр міні-груп, де розділений на частини текст було демонстровано через рольову гру і представлено аудиторії.

Цікавою формою роботи, яку було використано під час занять з дітьми було соціопитування однокласників, незнайомих перехожих на вулицях міста, педагогів та одинадцятикласників стосовно вживання алкогольних напоїв. Діти самостійно обробляли результати, будували діаграми, обмінювались думками, та цікавим завданням для них було відслідковування реакції опитуваних.

Не менш цікавою виявилася робота, де учні восьмих класів за допомогою Васильєвої Н.В. проводили тренінгові заняття для семикласників. Це, по-перше, дало змогу підняти рівень самооцінки у дітей, особливо тих, чиї батьки відмовлялися працювати у сімейних щоденниках, по-друге, запам'ятати краще матеріал. Сподобалася дітям спільна робота із батьками на тренінговому занятті «Здоров'я – мій скарб» та обмін притчами підібраними дітьми і батьками, що було надано їм у формі домашнього завдання.

Але самою цікавою формою роботи для учнів було виготовлення фігур із картону, розміщення на них реальних фактів про вплив алкоголю на здоров'я, на стосунки, особистість в цілому, а згодом ці фігури було виставлено у міському парку. Таким чином ознайомлювали оточуючих із потрібною і важливою інформацією, охоплення великої кількості людей і можливість відчувати дітям свою потрібність суспільству. Програма набула достатнього розголосу і підтримки на рівні громади.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів та їхніх батьків впроваджується у навчальних закладах **ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ** з квітня 2015 року відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Черкаської облдержадміністрації «Про впровадження програми «Сімейна розмова» від 22.04.2015 № 71.

У 2015-2016 н.р. програму було упроваджено у **64 навчальних закладах із 16 населених пунктів** області. Факультативний курс «Відверта розмова» викладався у 63 навчальних закладах, з них: у 36-ти – години факультативу, у 18 – гурток, у 9 – в рамках «години психолога». **Тренінговими заняттями факультативного курсу протягом 2015-2016 н.р. було охоплено 1493 учнів та 1463 батьків (з них – 7 класів – 883 учні, 854 – батьки; 8 класів – 610 учнів, 609 – батьки), які були безпосередніми учасниками програми.**

У 2016-2017 н.р., у зв'язку із утворенням в області об'єднаних територіальних громад та реорганізацією навчальних закладів, що викликало зміни у кадровому складі спеціалістів психологічної служби області, програма реалізується у 37 навчальних закладах із 26 населених пунктів, в т.ч. викладається факультативний курс «Відверта розмова» (27 факультативних годин, 11 годин – гурток, у 2-х навчальних закладах – в рамках «години психолога»). **Тренінговими заняттями факультативного курсу протягом 2016-2017 н.р. охоплено 670 учнів та 636 батьків (з них – 7 класів – 466 учнів, 409 – батьки; 8 класів – 204 учнів, 227 – батьки), які були безпосередніми учасниками програми.**

З метою підготовки тренерів програми проведено **чотири навчальних семінари-тренінги** «Особливості впровадження інформаційно-освітньої програми протиалкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів та їх батьків», з них два тренінги обласного та два – міського рівнів. **Всього навчанням охоплено 94 фахівця**, в т.ч. керівників психологічних служб районів/міст, соціальних педагогів, практичних психологів та вчителів-предметників навчальних закладів різного типу Черкаської області.

З метою інформування про стан і результати впровадження, а також популяризації програми «Сімейна розмова» серед учнів, батьків, педагогічних працівників та жителів місцевих громад, **здійснено 1959 навчально-методичних, інформаційно-просвітницьких та презентаційних заходів** (в т.ч. семінари-практикуми, Круглі столи, тренінги, інтерактивні заняття, виступи на батьківських зборах, відеопрезентації, зустрічі з медпрацівниками, флешмоби, просвітницькі загальношкільні акції, вуличні акції та інші), з них (станом на 01.04.2017): **для учнів – 1135, для батьків – 489, для педагогічних працівників – 335 (в т.ч. 222 – на рівні навчальних закладів та 113 – районного/міського та обласного рівнів) заходів.**

Всього за період з квітня 2015 по березень 2017 року (станом на 1 квітня 2017 року) навчальними та інформаційно-просвітницькими заходами програми «Сімейна розмова» в Черкаській області **охоплено близько 46 тисяч учнів, понад 38 тисяч батьків, понад 3 тисячі педагогічних працівників та близько 800 спеціалістів психологічної служби загальноосвітніх навчальних закладів області.**

Для забезпечення організаційно-методичного супроводу програми створена тематична сторінка «Сімейна розмова» на сайті фахової віртуальної спільноти «Права людини в школі» (VS «Соціум») http://prava-cheloveka.at.ua/load/simejna_rozmova/13, де розміщуються нормативні документи, організаційні та методичні матеріали з питань впровадження програми в Черкаській області.

Систематичний моніторинг стану впровадження та результатів реалізації програми здійснюється обласним та районними (міськими) координаторами через «Електронний журнал «Сімейна розмова» (Черкаська область), у професійній відкритій facebook-групі «Сімейна розмова» на Черкащині» <https://www.facebook.com/groups/1578632445735459/> та шляхом вив-

чення публікацій у ЗМІ, в інтернет-виданнях районного, міського, обласного та всеукраїнського рівнів, а також на інтернет-сторінках Програми «Сімейна розмова» на сайтах базових навчальних закладів, що є учасниками Програми, та районних (міських) відділів (управлінь) освіти Черкаської області.

З метою обміну досвідом та надання супервізійної і консультаційної підтримки районним/міським координаторам і виконавцям Програми обласним координатором організовано і проведено три Круглих столи на базі КНЗ «Черкаський ОІПОПП ЧОР», три виїзні моніторингові зустрічі (2016 рік – м. Черкаси, 2017 рік – Жашківський р-н, Смілянський р-н).

Започатковано проведення **Єдиного обласного дня для презентації результатів впровадження Програми** та з нагоди Міжнародного дня сім'ї (15 травня), в рамках якого у базових навчальних закладах відбувається безліч цікавих інтерактивних масових заходів (презентації, публіцистичні вистави, Родинні свята, тренінги, Дні відкритих дверей, настільні ігри, квести, сімейні спортивні змагання, конкурси малюнків, вистави соціально-психологічних театрів, флешмоби, вуличні акції та інтерв'ю тощо), спрямованих на підвищення ролі сім'ї у формуванні в дітей здорового способу життя, усвідомленого батьківства, відповідального ставлення як до власного здоров'я так і до оточуючих.

З 2016 року запроваджено проведення загальнообласного веб-флешмобу «Фотокалейдоскоп «Сімейної розмови» на Черкащині».

Вивчення перспектив реалізації інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів та їхніх батьків у навчальних закладах Черкаської області традиційно буде здійснено наприкінці травня – на початку червня 2017 року, за результатами якого, відповідно до запитів відділів освіти районів, міст, об'єднаних територіальних громад області, у серпні 2017 року на базі КНЗ «Черкаський ОІПОПП ЧОР» буде проведено черговий дводенний навчальний семінар-тренінг для виконавців програми «Сімейна розмова», що приєднаються до її реалізації з 2017-2018 н.р.

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» впроваджується в навчальних закладах ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ з 2013/2014 навчального року (наказ ДОНМС від 06.09.2013 № 804 «Про впровадження в освітнє середовище області програми «Сімейна розмова»). У жовтні 2013 року науковими співробітниками Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи Н.В.Лунченко і Н.В.Сосновенко було проведено навчання тренерів з числа практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів області. Всього відповідне навчання пройшли 29 педагогічних працівників.

У 2013/2014 до участі в програмі було залучено 1757 учнів 7-х та 8-х класів (29 ЗНЗ), в 2014/2015 – 662 учні 7 класів (25 ЗНЗ), в 2015/2016 – 488 учнів 7 класів (20 ЗНЗ), в 2016/2017 – 520 учнів 7 класів (19 ЗНЗ). Дана тенденція пов'язана з кадровими змінами в базових навчальних закладах.

В якості підсумкових та презентаційних заходів протягом 2013-2017 р.р. інформацію про стан реалізації програми «Сімейна розмова» було розглянуто на:

- апаратних нарадах при директору Департаменту освіти і науки ЧОДА: «Про стан забезпечення психологічного супроводу навчально-виховного процесу практичними психологами у ЗНЗ області» (протокол доручень директора ДОН ЧОДА від 12.11.2014 № 01-44/795, від 04.11.2015 р. № 01-44/2603), «Про хід виконання у 2015-2016 рр. Плану заходів щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року (затвердженого наказом МОН України від 06.08.2013 р. № 1106) (протокол доручень від 07.09.2016 № 01-44/2275);
- інструктивно-методичних нарадах методистів РМК/ММК, котрі відповідають за психологічну службу, керівників районних/міських методичних об'єднань, керівників методичних об'єднань ВНЗ I-II р.а. та ПТНЗ у 2015-2016 рр.

З метою вивчення результативності впровадження програми у Чернівецькій області, 29 квітня 2015 року в рамках моніторингового візиту наукового співробітника УНМЦ практичної психології і соціальної роботи Наталії Сосновенко проведено Круглий стіл з фахівцями, які запроваджують програму в навчальних закладах.

У вересні 2017 року заплановано доповідь на Вченій раді Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області «Про результати впровадження просвітницько-профілактичної програми «Сімейна розмова» в базових закладах Чернівецької області».

Починаючи з 2013 року вказана програма впроваджується практичним психологом Заставнівській ЗОШ I-III ст., **Чередюк Оксаною Василівною.**

Кількість залучених дітей: **2013/2014 н.р. : 28 учнів (8 кл.), 39 учнів (7 кл.)**

2015/2016 н.р. : 49 учнів (7 кл.)

2016/2017 н.р. : 30 учнів (7 кл.)

Перед початком роботи за програмою «Сімейна розмова», щороку, обов'язково проводиться анкетування учнів з метою виявлення рівня обізнаності щодо впливу алкоголю на організм людини. Після проведення занять здійснюється повторне анкетування для того, щоб порівняти результати з попередніми та дослідити динаміку змін. Результати анкетування вказують на те, що програма «Сімейна розмова» має високу ефективність і актуальність для учнів та їх батьків, оскільки покращує рівень знань, впливає на ставлення і поведінку у питаннях профілактики вживання алкогольних речовин.

Працюючи над впровадженням цієї програми наголос в роботі психолог робить на форму-

ванні позитивної мотивації дітей, щодо здорового способу життя. Заняття з дітьми будуються в інтерактивній формі з використанням сучасних профілактичних технологій. Учням демонструються досліди про шкоду алкоголю, фільми. Позитивний ефект має пошуково-проектна робота учнів, наприклад, створення альбому «Міфи і факти про алкоголь», де учні самі досліджують і спростовують міфи щодо вживання алкоголю, виступаючи за принципом рівний-рівному. Цікавою та інформативною роботою для учнів були такі форми роботи як виготовлення колажів, плакатів, участь у агітбригадах. А найбільшим позитивом програми є те, що діти працюють з батьками, спільно виконують домашні завдання і проводять більше часу разом.

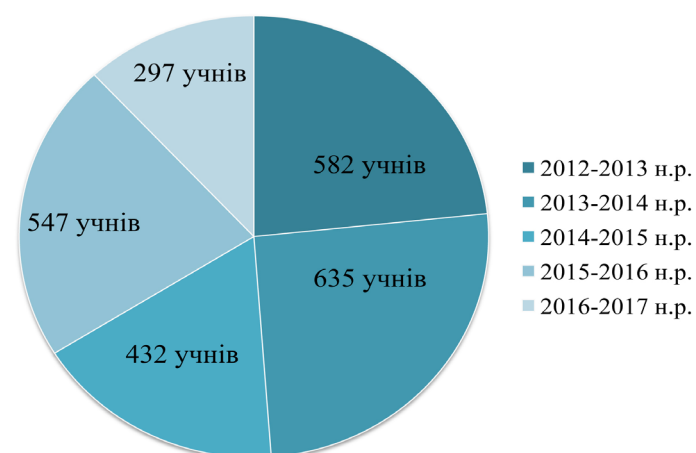
В якості презентаційних заходів щороку проводяться зустрічі з батьками учнів тих класів, де планується запровадження програми. Також програму та результати роботи було представлено на засіданні методичного об'єднання класних керівників школи.

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Програма «Сімейна розмова» стартувала у 2011 році у 30 загальноосвітніх навчальних закладах міста ЧЕРНІГОВА, згодом її стали впроваджувати у школах області. Відповідно до наказу Управління освіти і науки облдержадміністрації від 10.12.2013 № 402 «Про впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми для підлітків та їх батьків «Відверта розмова» щороку обласним центром практичної психології і соціальної роботи проводяться навчально-методичні семінари-тренінги, робочі зустрічі, моніторинги за результатами впровадження Програми. Так, у 2013 році на базі Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського підготовлено 24 педагоги-тренери із числа практичних психологів і соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл області. Саме, в 2013-2014 навчальному році, відслідковується найвищий показник участі підлітків у Програмі: **635 учнів.**

У наступні роки підготовлені педагоги-тренери зустрічалися на методичних семінарах-тренінгах, ділилися досвідом проведення тренінгів, труднощами та успіхами. В ході впровадження Програми виникали нові можливості й обмеження. У цьому навчальному році 7 лютого відбувся установчий семінар-тренінг для практичних психологів і соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів на базі Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського та 5 квітня – засідання круглого столу на базі методичного центру управління освіти Чернігівської міської ради. **Програма впроваджується у 14 навчальних закладах міста Чернігова серед 297 учнів 7-8 класів.** У кожного тренера з вказаних навчальних закладів унікальний, особистий досвід долучення батьків і учнів до Програми. За час впровадження Програми на базі Чернігівських загальноосвітніх шкіл I-III ступенів № 29 (психолог Грабовець О.В.), № 34 (соціальний педагог Муга І.М.) та Чернігівської гімназії № 31 (психолог Олексенко А.О.) проведено заняття для практичних психологів і соціальних педагогів в рамках педагогічної практики курсів підвищення кваліфікації Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.

Муга Ірина Миколаївна, соціальний педагог Чернігівської ЗОШ I-III ст. № 34, у 2011 році взяла участь у Всеукраїнському семінарі «Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми в умовах загальноосвітнього навчального закладу». За алгоритмом впровадження тренер вдало презентувала Програму у школі, швидко знайшла підтримку серед педагогів-колег, учнів, поступово батьків.

Організація занять, ставлення до вживання підлітками алкоголю, ідея Програми висвітлювалися тренером, учнями, координатором в телевізійній програмі «Без нотацій» місцевої телерадіокомпанії.

За цей період участь в реалізації програми **взяли участь 167 учнів 7 класів і 80 сімей.** Щорічно на педагогічних радах озвучуються результати, враження учнів і батьків, обирається клас учнів для участі в Програмі в наступному році.

На батьківських зборах та батьківських комітетах з теми «Взаємовідносини школи і сім'ї у формуванні здорового способу життя дітей» відбувається знайомство батьків з Програмою, результатами, відгуками учнів і батьків.

Тренер ділиться досвідом впровадження Програми на обласному семінарі-тренінгу, педагогічній практиці для психологів і соціальних педагогів.

Щорічна практика проведення занять для учнів та їх батьків сприяла поступовому внесенню елементів творчості у впровадження Програми. Так, у цьому навчальному році у проведенні заняття «Алкогольні напої: міфи та реальність» взяла участь нарколог, яка інформувала про негативний вплив тютюну, алкоголю та наркотичних речовин на організм підлітка. У ході проведення заняття «Ситуації ризику» інспектор відділу ювенальної превенції розповіла про кримінальну відповідальність неповнолітніх.

Тренер є співорганізатором, а учні активними учасниками у проведенні загальношкільних акцій до Дня Здоров'я, під час яких використовуються елементи програми.

Батьки і діти, які брали участь у програмі, повідомляють про зближення, можливість подумати, осмислити досвід разом, а є й ті, які зустрічаються з розчаруванням, жалем.

У світ дітей входили поступово, крок за кроком, з повагою до їхніх почуттів і думок.

місто КИЇВ

Інформаційна підтримка програми в місті Києві забезпечується міським координаційним центром «Київський університет ім. Бориса Грінченка Інститутом післядипломної педагогічної освіти Науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи» (e-mail: m_kyiv26@ukr.net).

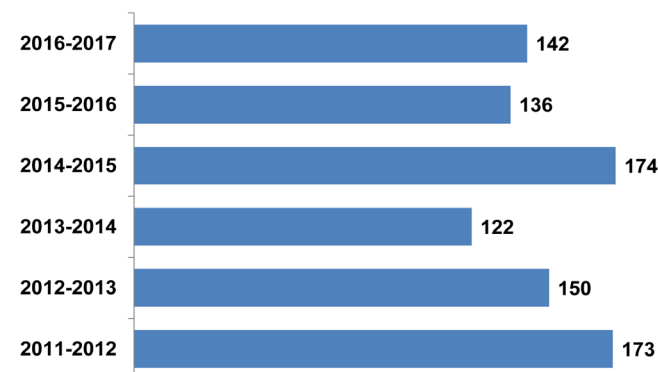
З метою впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» в Оболонському районі м. Києва 12.03.2011 р було проведено установчий семінар. Директор районного центру практичної психології та соціальної роботи Хмелева-Токарева О.В., зазначила актуальність програми для підростаючого покоління нашої держави та зростання цивілізованої нації українського майбутнього. У районній газеті «Оболонь NEW» було надруковано статтю про впровадження протиалкогольної програми у навчальних закладах Оболонського району та України в цілому.

Щороку міським координаційним центром у місті Києві проводяться навчально-методичні семінари-тренінги, моніторинги за результатами впровадження Програми. В Оболонському районі проходили такі презентаційні заходи:

- 2011 рік. Педагогічна рада для вчителів школи I-III ступенів №29, школи I-III ступенів №285. Презентація Всеукраїнського проекту «Сімейна розмова».
- 2012 рік. Семінар для абітурієнтів курсів підвищення кваліфікації в центрі «Сфера». Досвід впровадження Всеукраїнського проекту «Сімейна розмова» в Оболонському районі м. Києва.
- 2013 рік. Круглий стіл з практичними психологами, які беруть участь у проекті. Обмін досвідом.
- 2016 рік. Семінар-практикум для практичних психологів Оболонського району «Формування цінностей здорової та успішної особистості». Авторська програма розроблена в рамках проекту «Сімейна розмова»
- 2017 рік. Участь у підсумковій конференції у місті Києві. Презентація авторської програми «Формування цінностей здорової та успішної особистості».

З 2011 року в Оболонському районі у проекті брали участь чотири школи, на даний момент працюють школи №29, психолог – Терехова Світлана Геннадіївна (вища категорія) та школа №285, психолог – Кожухар Ірина Петрівна (вища категорія). За період впровадження Програми у двох школах заняття **пройшли 897 учнів та відвідали інтервенції 613 батьків.**

Кількість учнів в динаміці

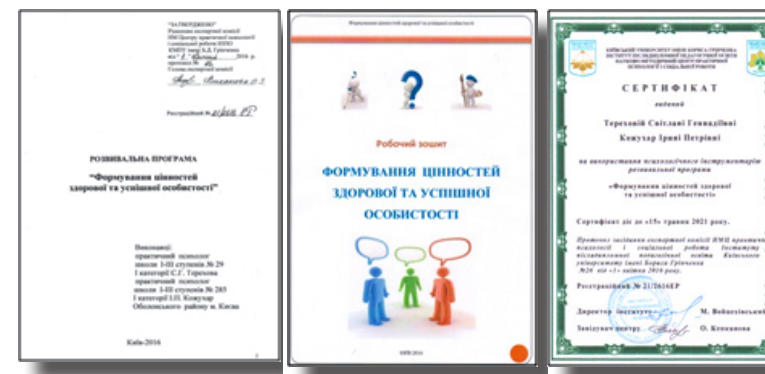

Впровадження програми в школах проходить творчо та неординарно. Проводяться флешмоби, змагання, вікторини, постановка соціальних роликів та презентація дитячих проектів.

Психологи міста Києва створили авторську програму в рамках проекту «Сімейна розмова» для учнів 8-х класів «Формування цінностей здорової та успішної особистості». Автори Терехова С.Г. та Кожухар І.П. Основна ідея програми - формування особистісних цінностей у підлітковому віці та відповідального

ставлення до власного здоров'я та життя. Прогнозований результат: досягнення позитивних змін поведінки; розвиток адекватної самооцінки; формування цінності здорового та успішного способу життя;

Вказані тренери вже працюють над корекційно-ро-

звивальною програмою в рамках проекту «Сімейна розмова» для учнів 6-х класів, щоб максимально охопити у роботу учнів підліткового віку. Адже, послідовна систематична робота призводить до ефективних результатів у роботі. Програма «Сімейна розмова» сприяє формуванню здорового підростаючого покоління.

СУПЕРВІЗІЙНА ПІДТРИМКА ТРЕНЕРІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОЇ ПРОТИ-АЛКОГОЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «СІМЕЙНА РОЗМОВА» ДЛЯ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ

Протягом всього терміну впровадження програми співробітниками Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи забезпечується методичний, науковий, супервізійний супровід тренерського складу. Це впливає на підвищення загальної ефективності проекту, удосконаленню банку вправ, що використовуються під час занять, пошук нових форматів залучення батьків. В квітні-травні 2017 року співробітниками центру було здійснено 6 моніторингових візитів в Херсонську, Миколаївську, Чернігівську, Житомирську, Львівську область та місто Київ. Під час візитів взято участь у роботі обласних конференцій за підсумками впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у 2016-2017 н.р.

24 квітня на базі КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» та 25 квітня року на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відбулись обласні презентаційні семінари «Упровадження інформаційно-просвітницької протиалкогольної програми «Сімейна розмова». В рамках моніторингових візитів участь у вказаних заходах взяла науковий співробітник УНМЦ практичної психології і соціальної роботи **Сосновенко Наталія Василівна**.

До участі в семінарах долучилися представники органів управління освіти, керівництва академії, інституту, практичні психологи і соціальні педагоги – тренери за програмою.

У рамках семінарів було презентовано кращий досвід упровадження програми на базі навчальних закладів **Миколаївської і Херсонської областей**, зокрема:

- презентація адаптованих до програми вправ профілактичного спрямування;
- ознайомлення із досвідом упровадження системи постійно діючих виховних протинаркотичних і протиалкогольних профілактичних занять для учнів 7-х та 8-х класів;
- презентація роботи учнівських агітбригад та соціальної реклами;
- представлення досвіду роботи в напрямі формування батьківської компетентності з питань профілактики вживання учнями алкогольних та психоактивних речовин.

Кульмінаційним моментом заходу в Миколаєві став виступ учнів агітбригади Миколаївської гімназії № 41 Миколаївської міської ради «Ми обираємо здоров'я – ми обираємо життя», який підготувала практичний психолог Моргун Марія Сергіївна.

Учасники заходів отримали доступ до електронних версій інформаційно-методичних матеріалів програми та методичну підтримку щодо її реалізації.

04 травня 2017 року на базі **Житомирського ОІППО** відбулась підсумкова конференція «Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова». З вступним словом до учасників звернувся проректор інституту Шегада А.Ф., який підкреслив важливість профілактичної роботи серед учнів та науковий співробітник УНМЦ практичної психології і соціальної роботи **Луценко Юрій Анатолійович**, який підкреслив унікальність проектно-технологічного підходу у впровадженні програми «Сімейна розмова».

Під час конференції учасники представляли інноваційний досвід впровадження програми. В одній зі шкіл, тренер запропонував дітям разом з батьками порахувати витрати сім'ї на придбання алкоголю

за рік і придумати альтернативу витрачання суми, що отримали. Багато учнів і батьків були здивовані отриманим результатом, оскільки якісний алкоголь коштує достатньо дорого. Крім вказаного, тренери області популяризували програму через створені сторінки, сайти, статті у ЗМІ, телевізійні ток-шоу. Учасники конференції дали високу оцінку ефективності програми та висловили бажання продовжити розпочату діяльність в наступному навчальному році.

12 травня відбувся підсумковий захід на базі **Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського**. Обласний координатор, директор центру, Чала Тетяна Іванівна, розповіла про особливості впровадження програми в межах області. Зокрема, кількість дітей, сімей, що беруть участь в програмі достатньо різниці від року в рік. Найбільш успішний з точки зору адміністрування досвід отриманий в місті Чернігів. На рівні міста програму координує методист методичного центру управління освіти Чернігівської міської ради Гонтар Тетяна Вікторівна. За час впровадження були обрані кращі тренери, які склали обласну тренерську групу і проводять навчання інших спеціалістів, які виявляють бажання долучитися до програми. Під час конференції було заслухано кращий досвід, обрано кандидата для представлення його на рівні Всеукраїнської конференції. Участь в роботі конференції взяв науковий співробітник УНМЦ практичної психології і соціальної роботи **Луценко Юрій Анатолійович**.

20 травня 2017 року директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи **Панок Віталій Григорович** і науковий співробітник **Острова Вікторія Дмитрівна** здійснили моніторинговий візит в рамках впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у м. Львів. У зустрічі взяли участь практичні психологи, соціальні педагоги, методисти психологічної служби, котрі безпосередньо впроваджують програму у навчальних закладах Яворівського, Дрогобицького, Стрийського, Жовківського, Самбірського, Злочівського, Миколаївського районів Львівської області та містах Самбір, Червоноград, Трускавець, Львів.

Під час виступів, презентацій та дискусії було презентовано і обговорено інноваційний досвід впровадження програми у регіоні: створення учнівських проектів та конкурсів на тему здорового способу життя, флешмобів, акцій, публікацій у місцевих ЗМІ, інформаційних стендів для батьків тощо. Моніторами здійснено анкетування учасників з метою виявлення нагальних проблем у впровадженні «Сімейної розмови», що дозволить вдосконалити як зміст програми, так і методику її застосування.

Всі учасники зустрічі підкреслили важливість, необхідність та корисність інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова», особливо у теперішніх складних соціально-економічних умовах, та висловили побажання щодо обов'язкового продовження її впровадження у регіоні.

**Український науково-методичний центр
практичної психології і соціальної роботи**

03045, м. Київ,
пров. Віто-Литовський, б. 98-А

тел./факс: 044 252-70-11

www.psyua.com.ua
ucap@ukr.net

Автори-упорядники: В.Г. Панок,
Н.В. Лунченко
Ю.А. Луценко,
В.Д. Острова,
Н.В. Сосновенко

Дизайн макету: А.А. Мельник